

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL'İN "ÖLÜMÜ HATIRLATAN KADIN" ŞİİRİNİN ANLAMBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

*Nilgün YAVUZ**

Özet: Bu çalışmada Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Ölümü Hatırlatan Kadın" adlı şiiri dilbilim ve anlambilimin yöntem ve araçlarının bir bölümü kullanılarak çözümlenmiştir. İlk olarak şiirin biçimsel özellikleri incelenerek sözcüksel alan çalışılmıştır. İkinci olarak tüm sözcükler yapılarına göre incelendikten sonra yinelenen sözcüklerden motiflere, motiflerden de izleklere ve temel izleğe gidilmiştir. Üçüncü olarak söz sanatları yönünden oldukça zengin olan şiir bu yönden incelenmiştir. Son olarak internet ortamında şiirin değiştirilerek yayımlandığı saptanarak değişiklikle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Şiir Çözümü, Dilbilim, Anlambilim

Semantic analysis of Faruk Nafiz Çamlıbel's Poem "Ölümü Hatırlatan Kadın"

Abstract: "Women Who Recalls Death", a poet of Faruk Nafiz Çamlıbel was analysed in this work by using the methods and tools of linguistics and semantics. After studying the structure of the poem, lexicology of the poem was studied. Secondly all the words in the poem were analysed according to the functions. Motifes in the poem was found from the repeated words. According to the motifes the theme and the main theme of the poem were found. Thirdly, imagery was studied. Imagery is profound in the poem. It is observed that in the net the poem is given in the different form. Lastly in this work the reasons of these versions were informed.

Key Words: Poetry Analyse, Linguistics, Semantics

ÖLÜMÜ HATIRLATAN KADIN

1. Kayalıklarda gördüm seni, bir sisli günde,
2. Fırtınadan saçların çözülmüş bir demetti.

* Ankara Üniversitesi, DTCF Dilbilim (Yabancı Dil Öğretimi) Bölümü Doktora Mezunu.
nilgunyavuz@yahoo.com

3. *O kayalıklarda ki bir yıl evvel üstünde*
4. *Çöllerden âşık dönen bir genç intihar etti...*

5. *Seni her nerde, artık, her ne surette görsem*
6. *Bir gölgenin duyarım ruhuma düştüğünü.*
7. *Ben de o aşık gibi burada bir gün ölürsem*
8. *Tanrım mukaddes etsin seni gördüğüm günü!*

9. *Kayalıklarda bir genç öldüğü gün beldenin*
10. *Halkı seni karanlık rüyalarında görmüş.*
11. *Ey yadı gönümüzden çıkmayan afet senin*
12. *Sevmediklerin değil, sevdiklerin ölmüş.*

13. *Bazı ruhum kararır kefenlerden, mezardan*
14. *Yok mu Rabbim ölümün bir güzel şekli?-derdim*
15. *O kayalıklarda ilk seni gördüğüm zaman*
16. *Hayalimde ölüme en güzel şekli verdim.*

17. *Başka bir gözyaşını dudaklarınla silsen*
18. *Ürpererek; Bu, derdim, mezardan bir nefestir!*
19. *Buna kıskançlık deme, bence yalnız değil sen,*
20. *Seni gören göz bile ne kadar mukaddestir.*

21. *Kimse karşında belki titremez gönüm kadar,*
22. *Bense hala korkarım dizinde ağlamaktan.*
23. *Teması korku veren tatlı bir ölüm kadar*
24. *Daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan...*

Faruk Nafiz Çamlıbel (Çamlıbel, 2006; Dilçin, 1995)

0. Giriş

Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Ölümü Hatırlatan Kadın" şiiri, biçimsel olarak incelendiğinde 7+7, on dört heceli, bir şiir olup altı dörtlükten oluşmaktadır.

1. Sözcüksel Alan

Sözcüksel alan çalışmasında kökenlerine göre varlıkların kullanım sıklığı, yaşam/ölüm ve esenlikli (istendik)/ eseniksiz (istenilmeyen) karşıtlığı içinde incelenmiştir.

1.1. Ad Öbeklerinin Kullanımı

Yapılan sözcüksel alan çalışmasında şiirde en çok ad kökenli sözcüklerin kullanıldığı saptanmıştır. Şiirde kullanılan adlar şunlardır; "kayalık" 4 kez, "gün" 4 kez, "fırtına", "saç", "demet", "yıl", "çöl", "aşık" 2 kez, "genç" 2 kez, "gölge", "ruh" 2 kez, "belde", "halk", "rüya", "gönül" 2 kez, "kefen", "mezar", "ölüm" 3 kez, "gözyaşı", "dudak", "nefes", "kıskançlık", "göz", "diz". Somut adlar daha sık kullanılmıştır. Somut adların sık kullanılması okuyucunun hayal gücünü kullanmasını sınırlamakta ve yönlendirmektedir. Şiirin genelinde esenliksizlik ifade eden adların kullanıldığı saptanmıştır. Örneğin, mezar, kefen, ölüm...vb. *Rüya* gibi esenliksizlik anlamı barındırmayan adlar ise "karanlık rüya"(10. dize) nitelemesi yapılarak esenliksiz anlamda kullanılmıştır. Yinelenen sözcükler incelendiğinde çoğunluğunun çift sayı olacak şekilde yinlendiğini görülmektedir. Yinelenen sözcüklerin yarısı *ölümü* yarısı *yaşamı* çağrıştıran dizelerle oluşturulmuştur. Örneğin, *kayalık* sözcüğü; "kayalıklarda sevgiliyi görmek" (yaşam/1. dize), "kayalıklarda gencin intihar etmesi"(ölüm/4. dize), "kayalıklarda gencin ölmesi"(ölüm/7. dize), "kayalıklarda sevgiliyi ilk kez görmek"(yaşam/5. dize). *Gün* sözcüğü; "sevgilinin görüldüğü gün"(yaşam/1. dize), "bir gün ölmek"(ölüm/7. dize), "sevgilinin görüldüğü gün"(yaşam/5. dize), "gencin öldüğü gün"(ölüm/9. dize). *Aşık* sözcüğü; "aşık gencin intihar etmesi"(ölüm/4. dize), "aşık gibi ölürsem"(yaşam/7. dize). *Genç* sözcüğü; "gencin intihar etmesi"(ölüm/4. dize), "gencin öldüğü gün"(ölüm/9. dize). *Genç* sözcüğünün iki kez ölümle kullanımı sözcüğün esenlikli anlamını esenliksiz yapar. *Ruh* sözcüğü; "sevgilinin gölgesinin ruha düşmesi"(yaşam/6. dize), "ruhun kefenlerden mezardan kararması" (ölüm/ 13.dize). *Gönül* sözcüğü; "sevgilinin gönülden çıkmaması" (yaşam/11. dize), "gönülün titremesi" (21. dize). *Ölüm* sözcüğü; "ölümün bir güzel şekli" (14. dize), "ölüme en güzel şekli verdim" (16. dize), "teması korku veren tatlı bir ölüm kadar" (23. dize) biçiminde kullanılmıştır.

Şiirde "kalp" ve "göz" organları kullanılmıştır. *Kalp* hissetmek, *göz* görmek içindir. Görerek hissedilen aşk yani *platonik aşkı* ön plana çıkartır.

Şiirde *uzam* bir beldedeki *kayalıklardır*. Zaman belirgin olmamakla birlikte sevgiliyi ilk kez görmeden bir yıl önce yaşamış intihardan bahsedilmektedir.

1.2. Adıl, Ön Ad ve Belirteçlerin Kullanımı

Şiirde kullanılan adıllar şunlardır; *sen* 8 kez, *ben* 3 kez. *Sen* sözcüğünün sık kullanılması nesnenin ön planda olduğunu, şiirdeki gücünü gösterir. Ayrıca örtük olarak da 2. tekil şahıs olarak kullanılmıştır (*görünüştün*). Şiirde *sen* "saç", "diz", "dudak" gibi vücudun parçaları olarak verilmiştir. *Ben* adılının da kullanımı "göz", "kalp" gibi vücudun parçaları olarak verilmiştir. Örtük olarak da 1. tekil şahıs olarak kullanılmıştır (*gördüğüm*).

Şiirde sıfat olarak “sisli”, “karanlık”, “afet”, “güzel” 2 kez, “tatlı”, “hoş” sözcükleri kullanılmıştır. *Güzel* sözcüğü; “ölümün bir güzel şekli” (14. dize), “ölüme en güzel şekil vermek” (16. dize) biçiminde kullanılmıştır. *Güzel* sözcüğü ölümü niteleyerek esenlikli anlamı esenliksiz, ölümün esenliksiz anlamını esenlikli yapmıştır. Şiirde sıfat kullanımının azlığı dikkati çekmektedir.

Şiirde edat olarak “ki”, “gibi”, “bile”, “daha”, “kadar” 2 kez sözcükleri genellikle benzetmelerde kullanılmışlardır. Örneğin *kadar* belirteci; “titremez gönlüm kadar” (yaşam/21. dize), “tatlı bir ölüm kadar” (ölüm/23. dize) dizelerinde kullanılmıştır.

1.3. Eylemlerin Kullanımı

Şiirde kullanılan eylemler “görmek” 6 kez, “çözülmek”, “intihar etmek”, “duymak”, “düşmek”, “ölmek” 4 kez, “mukaddes etmek” 2 kez, “çıkılmak”, “sevmek”, “sevmemek”, “şekil vermek”, “silme”, “ürpermek”, “titremek”, “korkmak” 2 kez, “ağlamak”, “temas etmek” tir. Kullanılan eylemler de adlar gibi esenliksiz anlam barındırır. Örneğin, “ürpermek”, “korkmak” gibi esenliksiz, “temas etmek” gibi ne esenlikli ne esenliksiz anlam içeren eylemler de “teması korku veren tatlı bir ölüm kadar” (23. dize) ifadesiyle esenliksiz anlam kazandırılmıştır. “Görmek” eylemi 7 kez kullanılmıştır; “gördüm seni” (1. dize), “her ne surette görsem” (5. dize), “seni gördüğüm günü” (8. dize), “karanlık rüyalarında görmüş” (10. dize), “ilk seni gördüğüm zaman” (15. dize), “seni gören göz” (20. dize), “görünüşün uzaktan” (24. dize) ifadelerinde sevgiliyi anlatmak için sözcük yaşamla ilintili olarak kullanılmıştır. Onuncu dizedeki “karanlık rüyalarında görmüş” kullanımı dışında esenlikli anlamda kullanılmıştır. “Görmek” eyleminin şiirin genelinin aksine esenlikli kullanımı sevgiliyi görmenin şair için olumlu, istendik bir durum olduğu sonucunu çıkarmamızı sağlar. “Ölmek” eylemi 4 kez kullanılmıştır; “genç intihar etti” (4. dize), “burada bir gün ölürsem”(7.dize), “genç öldüğü gün” (9. dize), “sevdiklerin ölmüş” (12. dize) gibi. “Mukaddes etmek” 2 kez kullanılmıştır; “mukaddes etsin seni gördüğüm günü” (8. dize), “seni gören göz bile ne kadar mukaddestir” (20. dize). Her iki kullanımda da *mukaddes etmek* eylemi sevgiliyle ilişkilendirilerek esenlikli anlamda kullanılmıştır. “Korkmak” eylemi ise 2 kez kullanılmıştır; “korkarım dizinde ağlamaktan” (yaşam/22. dize), “teması korku veren tatlı bir ölüm kadar” (ölüm/23. dize).

2. Motifler

Bir metin, şiir, öykü ya da romanda bazı sözlüksel birimlerin yinelenmesi motifleri oluşturur. Motifler bir düşünce etrafında birleşiyorsa bu temel düşünceye izlek denir.

Şiirde *görmek* sözcüğü yedi kez açık, yedi kez örtük toplam on dört kez, (1.5.8.10.15.20.24.2.4.9.13.14.16.17. dizelerde) yinelenmiştir. /Görmek/ motifi /platonik/izleğini oluşturmuştur. *Hissetmek* bağlamında on bir kullanım (6.8.11.12.13.14.16.19.20.21.22.23.24. dizelerdedir.) /Hissetmek/ motifini gösterir. Sevgiliyi hissetmek /aşk/ izleğini oluşturur.

Şiirde "sen" motifi "sevgili" izleğini, "ölüm" motifi "acı" izleğini, "dinsel" motif, sadece soyut bir kavramla konuşulması "çaresizlik", "yalnızlık" izleklerini, "kayalık" motifi "devinimsizlik" izleğini oluşturur. İzlekler bağımsız gibi gözükse de hepsi birbirini tamamlayarak *devinimsiz, çaresiz, acı veren aşk* yani "platonik aşk" temel izleğini oluşturur. Şiirde birden fazla izlek kullanımı ve tüm izleklerin birbirini tamamlaması şiirin barındırdığı zenginliklerdir.

3. Söz Sanatları

Şiir söz sanatları açısından incelendiğinde oldukça zengin olduğu dikkati çekmektedir.

3.1. Benzetme

Benzetme, iki varlıktan benzeyeni benzetilenin özellikleriyle anlatma sanatıdır. Benzetmenin, benzeyen ve benzetilen temel, benzetme ögesi ve benzetme yönü yardımcı öğeleridir (Aksan, 1995).

Şiirin *Ölümü Hatırlatan Kadın* başlığında kadın ölüme benzetilmiştir. 7. *Ben de o aşık gibi burada bir gün ölürsem* dizesinde *ben* benzeyeni *aşık* benzetilenine *gibi* benzetme edatıyla *burada bir gün ölmek* yönüyle benzetilmiştir. 19. *Buna kıskançlık deme, bence yalnız değil sen*, 20. *Seni gören göz bile ne kadar mukaddestir* dizelerinde *yalnız değil sen* benzeyeni *seni gören göz* benzetilenine *bile* benzetme edatıyla *mukaddestir* yönüyle benzetilmiştir. 21. *Kimse karşında belki titremez gönlüm kadar* dizesinde *kimse* benzeyeni *gönül* benzetilenine *kadar* benzetme edatıyla *titremez* yönüyle benzetilmiştir. 23. *Teması korku veren tatlı bir ölüm kadar* dizesinde *temas* benzeyeni *tatlı bir ölüm* benzetilenine *kadar* benzetme edatıyla *korku vermesi* yönünde benzetilmiştir.

3.2. Eğretileme

Eğretileme, bir varlığın niteliklerinin diğer varlığa aktarımıdır. Benzetmedeki benzeyen ya da benzetilenin söylenmemesiyle yapılan benzetmedir. "Benzetme ile eğretileme arasındaki fark benzetmede sözü edilen öge ile onun gösterdiği imge karşılaştırılır. "Eğretilemede ise imge nesnenin yerine geçer." (Kıran, 2006: 351).

Şiirde, 2. *Fırtınadan saçların çözülmüş bir demetti* dizesinde *saçlar çözülmüş bir demete* yani çiçeğe benzetilerek eğretilme yapılmıştır. 6. *Bir gölgenin duyarım ruhuma düştüğünü* dizesinde *gölgenin duyarım* kullanımında gölgenin hissedilmesi yerine gölge nesneleştirilerek eş duyumla eğretilme yapılmıştır. *Ruhuma düşmek* kullanımında da soyut bir kavram olan ruh, düşmek eylemiyle somutlaştırılarak eğretilme yapılmıştır. 8. *Tanrım mukaddes etsin seni gördüğüm günü!* Dizesinde *Tanrının mukaddes etmesi* istenerek soyut Tanrı kavramı somutlaştırılarak eğretilme yapılmıştır. 10. *Halkı seni karanlık rüyalarında görmüş* dizesinde *karanlık* sözcüğü oda gibi uzamları nitelemek için kullanılmasına karşın burada soyut bir kavramla kullanılmıştır. Ayrıca *görmek* eylemi somut nesnelere için kullanılmasına karşın bu dizede *karanlık rüyaların görülmesi* kullanımıyla soyuttan somuta eğretilme yapılmıştır. 11. *Ey yadı gönlümüzden çıkmayan afet senin* dizesinde *gönlümüzden çıkmayan* sözcükleriyle klişeleşmiş eğretilme yapılmıştır. Dördüncü dördlükte 13. *Bazı ruhum kararır kefenlerden, mezardan* dizesinde *ruhum kararır* klişeleşmiş eğretilmesi kullanılmıştır. 14. *Yok mu Rabbim ölümün bir güzel şekli?-derdim* dizesinde *Rabbe*, soyut bir kavrama soru sorularak, canlandırılarak eğretilme yapılmıştır. 16. *Hayalimde ölüme en güzel şekli verdim* dizesinde *ölüm* soyut bir kavram olmasına karşın şekil verilip somutlaştırılarak eğretilme yapılmıştır. *Ölüme şekil verilerek* soyuttan somuta eğretilme yapılmıştır. 18. *Ürpererek; Bu, derdim, mezardan bir nefestir!* Dizesinde *mezar* sözcüğü önce ölü sonra da *nefes* sözcüğüyle kullanılarak cansızdan canlıya geçilerek eğretilme yapılmıştır. 21. *Kimse karşında belki titremez gönlüm kadar* dizesinde *gönlün titremesiyle* soyut bir kavram olan gönül somutlaştırılarak klişeleşmiş eğretilme kullanılmıştır. 23. *Teması korku veren tatlı bir ölüm kadar* dizesinde *temasının korku vermesi* kullanımında soyuttan somuta eğretilme yapılmıştır. 24. *Daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan...* dizesinde *tatlı* sıfatıyla ölüm sözcüğü nesneleştirilmiştir.

3.3. Değişmece

Değişmece, iki varlık arasındaki bitişiklik ya da neden-sonuç ilişkisine göre birinin yerine diğersinin kullanıldığı söz sanatıdır. Eğretilme ile arasındaki fark değişmece de iki varlık arasında örtüşme ilişkisi olmamasıdır (Aksan, 1995).

Şiirde, 10. *Halkı seni karanlık rüyalarında görmüş* dizesinde *kabus* yerine *karanlık rüya* nitelemesi kullanılmıştır. 11. *Ey yadı gönlümüzden çıkmayan afet senin* dizesinde *afet* sözcüğü sevgilinin yerine kullanılarak düz değişmece yapılmıştır. 17. *Başka bir gözyaşını dudaklarınla silsen* dizesinde *dudaklarınla silmek* öpmek yerine kullanılarak değişmece yapılmıştır. 18. *Ürpererek; Bu, derdim, mezardan bir nefestir!* dizesinde başka birinin sevgiliyi öpmesinin bir ölünün nefesi kadar ürkütücü olduğu anlatılarak sebep, sonuç ilişkisi kullanılmıştır. 22. *Bense hala korkarım dizinde ağlamaktan* dizesinde *dizinde*

ağlamak, dokunmak yerine kullanılarak değişmece yapılmıştır. 24. *Daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan...* dizesinde *kalp* somut nesnesi aşk soyut kavramının yerine kullanılarak değişmece yapılmıştır.

3.4. Kapsamlayış

Kapsamlayış, bir varlığın içerme ilişkisi çerçevesinde başka bir varlıkla karşılanmasıdır.

Şiirde, 4. *Çöllerden aşık dönen bir genç intihar etti...* 9. *Kayalıklarda bir genç öldüğü gün beldenin dizelerinde genç* sözcüğü *genç insanın* kapsamlayışdır. Beşinci dördlükte 17. *Başka bir gözyaşını dudaklarıyla silsen* dizesinde *başka bir gözyaşı* bir insanın parçası olmasına karşın bütünü yerine kullanılarak kapsamlayış yapılmıştır. 20. *Seni gören göz bile ne kadar mukaddesdir* dizesinde *insan* yerine *göz* kullanılarak bütünü yerine parça kullanımıyla kapsamlayış oluşturulmuştur. 22. *Bense hala korkarım dizinde ağlamaktan* dizesinde *dizinde ağlamaktan* kullanımında *diz uzvu sevgilinin* yerine kullanılarak bütünü yerine parça kullanımıyla kapsamlayış oluşturulmuştur. 24. *Daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan...* dizesinde *kalp* sözcüğüyle bir organ *insan* yerine kullanılmıştır.

3.5. Anıştırma

Anıştırma, bir olayı, durumu hatırlatacak sözcükleri bilinçli olarak kullanmaktır.

Şiirde, 4. *Çöllerden aşık dönen bir genç intihar etti...* dizesinde anıştırma kullanılarak Mecnun'a gönderme yapılmıştır. Mecnun çöllerden dönüp eceliyle ölmesine rağmen bu dizede bahsedilen genç aşkı uğruna intihar etmiştir. 12. *Sevmediklerin değil, sevdiklerin ölmüş* dizesinde *Tanrı sevmediklerini değil, sevdiklerini yanına almış* sözü anıştırılmıştır.

3.6. Karşıtlam

Karşıtlam, aralarında anlam karşıtlığı bulunan iki varlığın oluşturduğu ikilemdir. Karşıtlam kullanımı aşırı duyguların anlatılmasına olanak tanır.

Şiirde, 4. *Çöllerden aşık dönen bir genç intihar etti...* dizesinde *dönen* sözcüğü gitmenin karşıtlamı, *intihar etti* sözcüğü gencin artık yaşamadığını ifade ederek tamamlayıcı karşıtlık oluşturmuştur. *Genç* sözcüğü ihtiyarın karşıtlamı olarak kullanılmıştır. 7. *Ben de o aşık gibi burada bir gün ölürsem* dizesinde *ölürsem* sözcüğü yaşamanın karşıtlığı olarak kullanılmıştır. *Ölmek* yine yaşamanın karşıtı olarak kullanılmıştır. 8. *Tanrım mukaddes etsin seni gördüğüm günü!* dizesinde bir önceki dizeyle bağlantı kurularak esenliksiz durum bu dizede esenlikli kullanımla karşıtlam oluşturmuştur. 10. *Halkı seni*

karanlık rüyalarında görmüş dizesinde *karanlık* aydınlığın karşıtlamı olarak kullanılmıştır. 12. *Sevmediklerin değil, sevdiklerin ölmüş* dizesinde *sevmediklerin* ve *sevdiklerin* karşıtlamı aynı kökten gelen sözcüklerle yapılmıştır. Eylemler isimleştirilmiştir. 14. *Yok mu Rabbim ölümün bir güzel şekli?-derdim* dizesinde *ölümün bir güzel şekli* kullanımıyla *ölüm* yaşamın karşıtlığı, *güzel* çirkinin karşıtlığı olarak kullanılmıştır. 15. *O kayalıklarda ilk seni gördüğüm zaman* dizesinde *ilk* sözcüğü ile son karşıtlığı yapılmıştır. 16. *Hayalimde ölüme en güzel şekli verdim* dizesinde *en güzel* en çirkinin karşıtlığı kullanılmıştır. 19. *Buna kıskançlık deme, bence yalnız değil sen* dizesinde *deme* ve *değil* sözcükleri kullanılarak sözcüklerle karşıtlık belirtilmiştir. 20. *Seni gören göz bile ne kadar mukaddesdir* dizesinde *bile* sözcüğüyle karşıtlık bildiren yan tümcecik oluşturulmuştur. 23. *Teması korku veren tatlı bir ölüm kadar* dizesinde *tatlı bir ölüm* sözcük grubunda *tatlı* acının karşıtı olarak kullanılmıştır.

3.7. Zıtlasma

Zıtlasma anlamları çelişik olan iki varlığın bir arada kullanılmasıyla oluşturulan söz sanatıdır. Amaç okuru şaşırtarak düşündürmektir.

Şiirde, 13. *Bazı ruhum kararır kefenlerden, mezardan* dizesinde *kefenden, mezardan ruhun kararmasıyla kefenin beyazlığı* ve *kararmak* sözcüğüyle zıtlasma oluşturulmuştur. Zıtlasma biçimsel olarak kullanılmasına karşın anlamsal tutarlılık vardır. 14. *Yok mu Rabbim ölümün bir güzel şekli?-derdim* dizesinde *ölümün güzel şekli* sözcükleriyle, 16. *Hayalimde ölüme en güzel şekli verdim* dizesinde *ölüme şekil verilerek* zıtlasma yapılmıştır. 18. *Ürpererek; Bu, derdim, mezardan bir nefestir!* dizesinde *mezar* sözcüğü önce ölü sonra da *nefes* sözcüğüyle kullanılarak canlı kılınmıştır. Cansızdan canlıya geçilerek zıtlasma yapılmıştır. 23. *Teması korku veren tatlı bir ölüm kadar* dizesinde *tatlı bir ölüm* kullanımıyla zıtlasma yapılmıştır.

3.8. Devrikleme

Devrikleme, bir tümcenin temel sözcük dizilişinden farklı kullanımudur. Türkçe ÖNE dizilişli bir dil olduğu için devriklemeye olanak tanır. Şiirde devrikleme sıkça kullanılmıştır.

1. *Kayalıklarda gördüm seni, bir sisli günde* dizesinde *gördüm*, ikinci dördlük 6. *Bir gölgenin duyurum ruhuma düştüğünü* dizesinde *duyurum*, 8. *Tanrım mukaddes etsin seni gördüğüm günü!* dizesinde *mukaddes etsin*, 13. *Bazı ruhum kararır kefenlerden, mezardan* dizesinde *kararır* eylemleri tümcenin ortasında kullanılarak devrikleme yapılmıştır. 14. *Yok mu Rabbim ölümün bir güzel şekli?-derdim* dizesinde *yok mu* eylemi tümcenin başında kullanılmıştır. 18. *Ürpererek; Bu, derdim, mezardan bir nefestir!* dizesinde

derdim, 19. Buna kıskançlık deme, bence yalnız değil sen dizesinde *değil, 21. Kimse karşında belki titremez gönlüm kadar* dizesinde *titremez, 22. Bense hala korkarım dizinde ağlamaktan* dizesinde *korkarım* eylemleri tümcenin ortasında kullanılmıştır. *24. Daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan...* dizesinde *hoştur* eylemi cümlenin başında kullanılarak devrikleme yapılmıştır.

3.9. Yineleme

Yineleme bir düşüncenin, bilginin dikkat çekmesi için birden çok kez kullanılmasıdır.

Şiirde, *3. O kayalıklarda ki bir yıl evvel üstünde* dizesinde *kayalıklar* sözcüğü yeniden kullanılarak yineleme yapılmıştır. Üçüncü dörtlükte *9. Kayalıklarda bir genç öldüğü gün beldenin* dizesinde *kayalıklarda bir genç öldüğü gün* sözcük grubu yeniden kullanılarak yineleme yapılmıştır. *15. O kayalıklarda ilk seni gördüğüm zaman* dizesinde *kayalıklarda* sözcüğü yeniden kullanılarak yineleme yapılmıştır. *16. Hayalimde ölüme en güzel şekli verdim* dizesinde *ölüme en güzel şekli verdim* sözcük grubuyla yineleme yapılmıştır.

3.10. Abartma

Abartma, bir varlığı olduğundan çok daha farklı gösterme sanatıdır. Abartma, güçlü duyguların anlatılmasına olanak tanır.

Şiirde, *4. Çöllere aşık dönen bir genç intihar etti...* dizesinde abartma söz konusudur. Çünkü Mecnun bile aşkı için ölmemişken bu dizede bahsedilen genç ölmüştür. *8. Tanrım mukaddes etsin seni gördüğüm günü!* dizesinde sevgilinin görüldüğü gün abartılmıştır. *14. Yok mu Rabbim ölümün bir güzel şekli?-derdim* dizesinde soyut bir kavram olan *Rabden* istekte bulunularak abartma yapılmıştır. *17. Başka bir gözyaşını dudaklarınla silsen 18. Ürpererek; Bu, derdim, mezardan bir nefestir!* dizelerinde sevgilinin başka bir insanı öpmesi şairi, abartma yapılarak, *mezardan bir nefes* kadar ürpertmektedir. *20. Seni gören göz bile ne kadar mukaddestir* dizesinde sevgiliyi görmenin büyük, mutluluk verici bir olay olduğunu anlatmak için abartma kullanılmıştır. Sevgiliye hissedilenlerde bu söz sanatının kullanılması şairin hislerinin şiddetini, duygularının gücünü okuyucuya hissettirme çabasıdır.

3.11. Canlandırma

Canlandırma, canlılara, insana ait özelliklerin cansızlara, insan dışındaki varlıklara düz değişmece ya da eğretilme yapılarak aktarılmasıdır.

Şiirde, *11. Ey yadı gönlümüzden çıkmayan afet senin* dizesinde *çıkmaq* eylemini gerçekleştirenler canlılar olmasına karşın, bu dizede *gönül* sözcüğüyle kullanılarak *gönül* insanlaştırılmıştır. *18. Ürpererek; Bu, derdim, mezardan bir*

nefestir! dizesinde *mezar* nesnesine insana ait olan *nefes* özelliği aktarılmıştır. 21. *Kimse karşında belki titremez gönlüm kadar* dizesinde *gönül* varlığı canlılara ait bir özellik olan *titreme* nitelemesiyle kullanılmıştır.

3.12. Sesleniş

Sesleniş, bir kimseye hitaben söylenen sözdür.

Şiirde, 11. *Ey yadı gönlümüzden çıkmayan afet senin* dizesinde *Ey* sözcüğüyle seslenişte bulunulmuştur.

3.13. Sorma

Sorma, anlatılmak istenen duygu ya da olayın etkisini artırmak için yanıt bilinen ya da yanıt beklenmeden soru sorma sanatıdır.

Şiirde, 14. *Yok mu Rabbim ölümün bir güzel şekli?-derdim* dizesinde Rabbe soru sorulmaktadır.

3.14. Derecelendirme

Derecelendirme, sözcüklerin artan ya da azalan bir sıra içinde kullanılmasıdır.

Şiirde, 16. *Hayalimde ölüme en güzel şekli verdim* dizesinde *ölüm* yaşamın, *en* sözcüğüyle derecelendirme yapılmıştır.

4. Değişiklikler

Yapılan araştırmada Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Ölümü Hatırlatan Kadın" şiirinin yayınlanmış kitaplardaki kullanımını internet ortamındaki kullanımından (<http://www.siir-dostu.net>; <http://www.siirperisi.net>; <http://www.siraze.net>, 2012) farklılık göstermektedir. Farklılıklar 7., 8., 19., 21., 23. ve 24. dizelerdedir:

7. *Ben de o aşık gibi burada bir gün ölürsem* dizesi

Ben de o aşık gibi bir kayada ölürsem dizesiyle değiştirilerek sözü geçen kayalığın anlamını herhangi bir kayalığa indirgenmiştir.

8. *Tanrım mukaddes etsin seni gördüğüm günü!* dizesi

Rabb'im mukaddes etsin seni gördüğüm günü! dizesiyle değiştirilmiştir. *Tanrı* tüm dinlerde kullanılan bir kavram olmasına rağmen *Rab* Müslümanlıkta kullanılmaktadır. Her iki sözcük de eşanlamlı olmasına karşın yükledikleri yan anlamlar farklıdır. Şairin bilinçli olarak *Tanrı* sözcüğünü kullanması yapılan değişiklikle ihlal edilmiştir.

19. *Buna kıskançlık deme, bence yalnız değil sen* dizesi

Buna kıskançlık deme, bence değil yalnız sen dizesiyle değiştirilmiştir. Şiirde kullanılan sözcük sıralaması değiştirilmiştir. Şiirde sözcüklerle yaratılmak istenen vurgu ve tonlama değiştirilmiştir.

21. *Kimse karşında belki titremez gönlüm kadar* dizesi

Kimse karşında titremez gönlüm gibi dizesiyle değiştirilerek orijinal kullanımda yer alan edat değiştirilmiştir.

23. *Teması korku veren tatlı bir ölüm kadar* dizesi

Teması korku veren tatlı bir ölüm gibi dizesiyle değiştirilerek yine edat değişikliğine neden olunmuştur.

24. *Daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan* dizesi

Daha cana yakındır görünüşün uzaktan dizesiyle değiştirilmiştir. Bu dizedeki değişiklik şiirin tamamen anlamının değişmesine neden olmaktadır. Şiirde vurgulanmak istenen *platonik aşk* bu dizede belirginleşmesine karşın *cana yakın* sözcüğü sevgilinin karakterine ait bir özellik olarak konuşmayı, sevgilinin verdiği karşılığı içermektedir. Şiirde *kalp* sözcüğü aşkı vurgulamak için kullanılmış özel bir kullanım olmasına karşın yapılan değişiklikte yok sayılmıştır. Şiirde kullanılan söz sanatları da yapılan değişiklikte değişmiştir (Ardı ardına aynı kelimeyi kullanmak cümlenin akışını bozuyor.). *Aşk* yerine *kalp* sözcüğü kullanılarak yapılan değişmece yok edilmiştir.

5. Sonuç

Şiirde anlatımı güçlendirmek için kutupsal karşıtlıklardan *yaşam, ölüm* karşıtlığı kullanılmıştır. Bu karşıtlık sevgiliye duyulan aşkla kurulmuştur. Sevgiliye duyulan platonik aşk yaşamın esenlikli anlamının ölüme benzetilerek eseniksiz, ölümün eseniksiz anlamını sevgiliye hissedilen aşka benzetilerek iki kavram arasında benzerlik yaratılmıştır. *Ölüm* acı verici, değiştirilemeyen, çaresiz bırakan, müdahale edilemeyen bir olgu olduğu için *platonik aşka* benzetilmiştir. Şiirde durağan bir durum olan *platonik aşk*, durağan bir uzam olan kayalıkta gerçekleşir. Bu da şiirdeki devinimsizliği destekler.

Şiirde dinsel motifi oluşturan sözcükler *Tanrı* ve *Rab* sözcükleridir. *Rab*, Müslümanlar tarafından kullanılmasına karşın *Tanrı* Müslüman olmayanlar tarafından da kullanılmaktadır. Her iki sözcüğün de kullanılması şairin dinsel kimliğini göstermek istemediğini ya da tüm insanlara ulaşmak istediğini gösterir. Kullanılan *Rab* kelimesi şiire konu olan aşkın tasavvufi bir aşk olup olamayacağı sorusunu akla getirir. Ancak "görmek" motifinin yoğunluğu tasavvufi aşk olamayacağını kanıtlar. Şiirde sadece *Tanrı, Rable* konuşulması *yalnızlığı* ya da *çaresizliği* vurgulamaktadır. Dinsel motif kullanımında *ölümün* sözlük anlamı olan *son, yok olmanın* yerine *Tanrı'ya dönüş, yeni bir başlangıç* olarak yan anlam kazandırılmaya çalışılmadığı 13.,18.,23. dizelerde belirginleşmektedir. *Ruhum kararır kefenlerden, mezardan; ürpererek derdim*

mezardan bir nefestir; teması korku veren tatlı bir ölüm kadar dizeleri ölümün esenliksizliğini ortaya koymaktadır.

Şiirde bir diğer olasılık da aşık olunan kadının intihar eden gencin cesedi olup olamayacağıdır. Ancak bu da 22. dizede *bense hala korkarım dizinde ağlamaktan* ifadesiyle olamayacağı belli olur. Şiirde intihar eden gencin aynı kadına aşık olup olmadığı belli olmamakla birlikte 9. ve 10. dizelerde *kayalıklarda bir genç öldüğü gün beldenin halkı seni karanlık rüyalarında görmüş* anlatımı olabileceği anlamını güçlendirmektedir.

Şiirde bir gözlem konumunda olan *ben* daha çok *seni* gözlemlemektedir. Dokunma duyusu sınırlı kalmıştır. 22. ve 23. dizelerde *bense hala korkarım dizinde ağlamaktan, teması korku veren tatlı bir ölüm kadar* anlatımı dokunmanın gerçekleşip gerçekleşmediğini belirginleştirmemektedir. Son dizede *daha hoştur kalbime görünüşün uzaktan* dizimi şairin platonik aşktan hoşnut olduğunu, bu durumu değiştirme isteğinin olmadığını göstermektedir.

Şiirde karşıtlıklar ve söz sanatları ustaca kullanılarak anlatım güçlendirilmiştir. Yinelemelerin çoğunlukla çift sayılar kullanılarak ve eşit sayıda karşıtlık içermesi oldukça etkileyicidir. Bu durum şiirde yer alan sözcüklerin planlı kullanıldığını gösterir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1995). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. TDK, Ankara.
Aksan, D. (1995). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Engin Yayınevi, Ankara.
Çamlıbel, F.N. (2006). *Han Duvarları*. YKY.
Dilçin, C. (1995). *Türk Şiir Bilgisi*. 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
Kıran, A.E. ve Kıran, Z. (2006). *Dilbilime Giriş*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık.
<http://www.siraze.net/antoloji/faruknafiz/index.htm> [03.03.2012].
<http://www.siiir.dostu.com/faruknafiz/index.htm> [03.03.2012].
<http://www.siiir.perisi.net/faruknafiz/index.htm> [03.03.2012].